Universiteit van Amsterdam

Jaarverslag 2005

Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam

Inhoud

5 Voorwoord

7 Missie

8 Een geschiedenis van schenkingen en bruiklenen

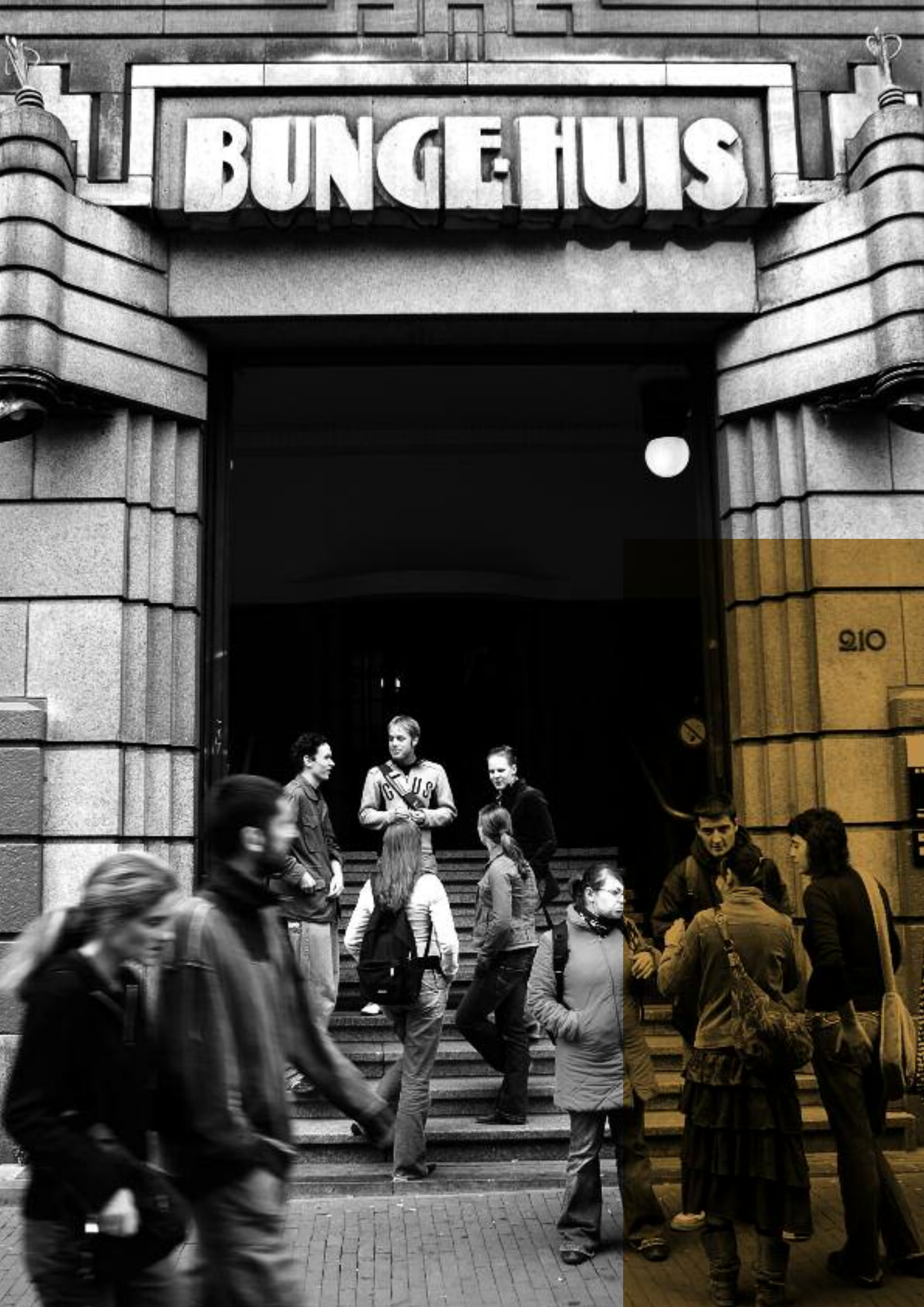
10 Facultaire bibliotheken

16 De UBA klantgericht en vernieuwend

22 De UBA in het bijzonder

28 Jaarrekening UB

29 Vereniging van Vrienden

BUNGE-HUIS
210

Voorwoord

Nol Verhagen

Onlangs was ik op een congres van ICOLC, de International Coalition of Library Consortia, helemaal in Philadelphia, USA. Ik moest daar zelf een paar presentaties geven over Open Access, Usage Based Pricing, Alternative Business Models. Andere presentaties gingen over Usage Statistics, E-books en Long Term Preservation. Afgezien van het laatste begrip geen onderwerpen die de gemiddelde lezer van dit jaarverslag onmiddellijk met 'de bibliotheek' zal associëren. En ook de sessie over Long Term Preservation ging niet over de vraag hoe wij de papieren, beschreven of bedrukte documenten in onze bibliotheken in goede staat voor het nageslacht kunnen bewaren, maar hoe we in hemelsnaam al die digitale 'content' heelhuids de toekomst in loodsen. Want de meeste digitale informatiedragers zijn heel wat kwetsbaarder dan ouderwets papier. Kortom, het draait in bibliotheken in toenemende mate niet om boeken, maar om informatie in digitaal formaat (ja, dit soort lelijke anglicismen spookt steeds vaker door onze schriftelijke en mondelinge communicatie).

Hoewel de bibliotheek haar naam ontleent aan het boek, *biblios*, is de 'core business' (!!) van een bibliotheek natuurlijk niet het boek zelf, maar de informatie die erin staat. En vervang in een wetenschappelijke bibliotheek het woord 'boek' maar gerust door 'tijdschrift', want in veel disciplines wordt (veel) meer in tijdschriften dan in boeken gepubliceerd. Al was het maar omdat een tijdschrift veel sneller en frequenter kan verschijnen dan een boek. Om snelheid, daar draait het vaak om: wie was de eerste die iets bedacht, gevonden, uitgevonden heeft. Maar ook het gedrukte tijdschrift kan het tempo van veel hedendaagse wetenschap niet bijbenen. En dus schakelen wetenschappers, uitgevers en bibliotheken over op 'E(lectronic)-only'.

En als de lopende informatiestroom eenmaal gedigitaliseerd is, tja, dan kijk je ook eens om en vraag je je af waarom je de informatie uit het verleden niet ook zou digitaliseren. Dus schaffen bibliotheken momenteel ook veel digitale informatie aan die ze in gedrukte vorm al op de plank hebben staan, domweg omdat gebruikers van de bibliotheek vandaag de dag veronderstellen dat informatie digitaal is. Zo hebben de universiteitsbibliotheken in 2005 bij de onderhandelingen over hun elektronische abonnementen op tijdschriften van enkele uitgeefgiganten, zoals Elsevier en Springer, bedongen dat zij ook toegang krijgen tot de gedigitaliseerde versies van de oude jaargangen van de tijdschriften van deze uitgevers. De eerste aflevering van *The Lancet* uit 1823 op uw scherm. Geweldig toch?

Degenen die de bibliotheken van de UvA bezoeken zal het niet ontgaan zijn dat deze ontwikkeling zijn weerslag heeft op de 'look and feel' (!!) van die bibliotheken: de boeken, ik kan beter zeggen: de banden, verdwijnen geleidelijk uit de open opstelling om plaats te maken voor computers en werkplekken. Er is één merkwaardige uitzondering op deze regel: onze Rechtenbibliotheek. Weliswaar werden in 2005 ook daar twee locaties, de Algemene Juridische Bibliotheek en de Bibliotheek Internationaal Recht (voor intimi: de AJB en de BIR) bijeengebracht, en weliswaar werden ook daar de op locatie beschikbare collecties danig ingekrompen. Maar daar stond in dit geval tegenover dat de Juridische Bibliotheek (JB) in de Oudemanhuispoort nu eindelijk een open opstelling gekregen heeft, die zij lang als enige UvA-bibliotheek moest ontberen. De verhuizing en herinrichting van de JB ging gepaard met een algehele herschikking van voorzieningen voor (vooral) studenten in de Poort, zodat er nu ook goed geoutilleerde werkplekken zijn in de kelder, naast die in 'de bieb'.

Dat we daarnaast ook nog steeds 'in boeken doen' , en niet zo'n klein beetje ook, werd steeds concreter zichtbaar aan de Oude Turfmarkt, waar de nieuwe bibliotheek voor onze Bijzondere Collecties echt vorm begon te krijgen. Maar daar kom ik in het jaarverslag over 2006 ongetwijfeld uitgebreid op terug…

Nol Verhagen,
bibliothecaris UvA

Missie

De Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam (UBA) is het geheel van bibliotheken van de Universiteit van Amsterdam (UvA), het Academisch Medisch Centrum (AMC) en het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA). Haar kerntaak is het beschikbaar stellen en toegankelijk maken van informatie ter ondersteuning van de primaire taken van deze organisaties. Haar primaire gebruikers zijn de medewerkers en studenten van UvA, AMC en ACTA. Daarnaast stelt zij haar diensten ook beschikbaar aan anderen die daar voor studie en beroep gebruik van willen maken. Dit geldt in het bijzonder voor studenten en medewerkers van instituten en instellingen waarmee de UvA een samenwerkingsverband heeft.

De UBA stelt zich ten doel haar gebruikers optimaal van dienst te zijn en uitstekende faciliteiten aan te reiken bij het gebruik van door de bibliotheken toegankelijk gemaakte informatie. De bibliotheken die deel uitmaken van de UBA werken zoveel mogelijk samen bij het uitvoeren van hun taken. Zij oriënteren zich voortdurend op de behoefte van hun klanten en de veranderingen daarin.

De UBA is een innoverende organisatie, die een bijdrage levert aan de ontwikkeling van nieuwe, in het bijzonder digitale diensten en producten op haar gebied.

De UBA is ook de beheerder van belangrijk cultuurhistorisch erfgoed. Zij voelt zich verantwoordelijk voor het bewaren van dit erfgoed voor het nageslacht en voor het beschikbaar stellen daarvan voor onderwijs, onderzoek en maatschappelijke en educatieve doeleinden

UBA is een samenhangend geheel van bibliotheekvoorzieningen ter ondersteuning van de primaire taken van de UvA

- klantgericht
- innoverend
- een verantwoordelijke beheerder van belangrijk cultuurhistorisch erfgoed

Een geschiedenis van schenkingen en bruiklenen

De Stedelijke Bibliotheek van Amsterdam bezat in 1847 niet meer dan ongeveer 3400 werken. In de daaropvolgende jaren groeide de bibliotheek echter sterk. De gedrukte catalogus die tussen 1856 en 1876 verscheen telde al 18.200 werken. Vanaf 1853, toen de curatoren van het Athenaeum Illustre het rechtstreekse toezicht op de bibliotheek kregen, en zeker vanaf de stichting van de Universiteit van Amsterdam in 1877, werd door gemeente- en universiteitsbestuur een zeer actieve acquisitie ondernomen. Dat leidde vooral in het laatste kwart van de negentiende eeuw tot een uitzonderlijke groei van de bibliotheek.

Grote landelijke instellingen, genootschappen, stichtingen en verenigingen stonden hun boekenbezit in bruikleen of eigendom af aan de Amsterdamse bibliotheek. Enkele voorbeelden daarvan zijn de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (1855), het Evangelisch-Luthers Seminarium (1871), de Remonstrantse Gemeente (1877), het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (1880), het Wiskundig Genootschap 'Een onvermoeide arbeid komt alles te boven' (1880), de 'Paedagogische Bibliotheek' van het Nederlands Onderwijzers Genootschap (1882) en de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij van Tuinbouw en Plantkunde (1891).

Ook van particuliere zijde liet men zich niet onbetuigd. De Universiteitsbibliotheek ontving onder meer vele professorale bibliotheken als legaat. Tot de belangrijke collecties behoren de door ds. C.C. van Voorst geschonken collectie van 32.500 dissertaties (1858), de verzameling 'Dodendansen' van Th. Reichelt (1871), de autografenverzameling van P.A. Diederichs (1875), de toneelbibliotheek van J. Hilman (1881) en de Bibliotheca Rosenthaliana (1880). Ook in de twintigste eeuw werd de Universiteitsbibliotheek verrijkt met particuliere en institutionele collecties: van prof. dr. J.C.G. Boot (klassieke talen, 1901), mr. H.P.G. Quack (sociale wetenschappen, 1912), prof. mr. N.G. Pierson (sociale en rechtswetenschappen, 1913), P.A. Pijnappel (70.000 werken op het gebied van de humaniora, 1936 - het omvangrijkste particuliere legaat ooit), de bibliotheek van de Vereniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels (1958), de Circusbibliotheek van K.D. Hartmans (1963), de bibliotheek van de Nederlandse Entomologische Vereniging (1969), de Typografische Bibliotheek van Lettergieterij 'Amsterdam' voorheen N. Tetterode (1970), de bibliotheek van het voormalige Nederlandse Schoolmuseum te Amsterdam (1971), de bibliotheek van de Stichting Het Begijnhof (1981) en de schaakcollectie van de Alexander Rueb Stichting (1988). Niet al deze collecties werden in eigendom overgedragen. Vele hebben het karakter van langdurige bruiklenen. Een bruikleen schept een band tussen bruikleennemer en bruikleengever. Door deze bruiklenen, maar ook door banden van vriendschap (de Vereniging van Vrienden telt bijna duizend leden) en lidmaatschappen voelt de UBA zich verbonden met haar omgeving.

Facultaire bibliotheken

In de nota ‘Perspectief 2012’ uit 2002 schetste de bibliothecaris een beeld van de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek in de komende tien jaar. In dat toekomstbeeld vormen de faculteitsbibliotheken en de UB één organisatie, die zowel centraal als decentraal diensten en voorzieningen aanbiedt. Het aantal vestigingsplaatsen zal op den duur worden teruggebracht tot één bibliotheek per cluster. Hoewel de faculteits-bibliotheken meestal formeel deel uitmaken van ‘hun’ faculteit, werken de centrale UB en de decentrale faculteiten, geheel volgens de verwachting uit ‘Perspectief 2012’, steeds nauwer samen.

Faculteitsbibliothecaris Mieke Vermeulen en architecte van de nieuwe Juridische Bibliotheek, Francis Saris

Juridische Bibliotheek

Huisvesting

In 2005 konden de beide bibliotheeklocaties van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, te weten de Algemeen Juridische Bibliotheek en de Bibliotheek Internationaal Recht, daadwerkelijk bijeen worden gebracht in de Oudemanhuispoort. De nieuwe Juridische Bibliotheek (JB) opende in augustus haar deuren en in oktober werd de samenvoeging feestelijk gevierd.

In de Juridische Bibliotheek is een 'informatiezone' ingericht met balie, pc's voor kortstondig en voor intensiever gebruik, kopieer- en printvoorzieningen.
In de 'studiezone' staan de collectieonderdelen die het meest intensief worden gebruikt in een open opstelling (totaal een derde deel van de collectie). Voorts zijn in deze zone twintig werkplekken met pc's en nog eens twintig werkplekken zonder pc. In deze zone is het ook mogelijk om van een draadloos netwerk gebruik te maken met behulp van een eigen laptop.
Er is verder een aantal studieplaatsen ingericht in de kelder, waar zich bovendien twee studiekabinetten bevinden. Deze studiekabinetten voldoen aan een groeiende behoefte van studenten. Er zijn nu circa 40 pc's beschikbaar voor de bezoekers.

Dienstverlening

Het grootste deel van de papieren collectie, die nog steeds intensief wordt gebruikt door juristen, is verdeeld over een open opstelling en een gesloten magazijn (met tweederde van de collectie), dat zich meteen naast de balie bevindt.

In 2005 is samen met UB een project gestart met RFID-technologie (Radio Frequency Identification), dat zorgt voor het beveiligen van materialen. De JB is de eerste UvA-bibliotheek (en ook een van de eerste wetenschappelijke bibliotheken in Nederland) die deze technologie toepast. Naast beveiligen is de technologie bruikbaar voor onder andere collectiemanagement en (zelf)uitleen.
De samenwerking van de JB met andere juridische bibliotheken van universiteiten concentreerde zich enerzijds op licentievraagstukken voor juridische bestanden en anderzijds op afstemming van beleid ten aanzien van juridische informatieverzorging.

Wetenschappelijke Informatie Geesteswetenschappen

Huisvesting

De sector Wetenschappelijke Informatie Geesteswetenschappen (WIGW) ondersteunt het onderwijs en onderzoek in de Faculteit der Geesteswetenschappen door het beschikbaar stellen en toegankelijk maken van relevante informatie voor medewerkers en studenten van de faculteit. De binnen de sector werkzame vakreferenten zijn de meeste tijd te vinden op de locatie waar de betreffende leerstoelgroepen en bibliotheek gehuisvest zijn.

In januari van 2005 besloten College van Bestuur en Raad van Toezicht van de UvA de beslissing over de voortgang van de bouw van een nieuwe bibliotheek Geesteswetenschappen op het Binnengasthuisterrein uit te stellen en het totale huisvestingsplan van de universiteit aan een heroverweging te onderwerpen. Die heroverweging heeft in 2005 geleid tot de beslissing de bouw van een nieuwe bibliotheek in ieder geval tot 2010 uit te stellen en op korte termijn opnieuw mogelijke alternatieven voor de herhuisvesting van de bibliotheken op het gebied van geesteswetenschappen (en de faculteit) te onderzoeken.

In 2005 zijn er ook nogal wat plannen geweest rond verhuizingen van een aantal decentrale bibliotheeklocaties. Lange tijd zag het er naar uit dat de bibliotheek van Wijsbegeerte in de Vendelstraat met de medewerkers van de afdeling Wijsbegeerte naar het gebouw BG-1 mee zou gaan, maar aan het begin van de zomer werd ook deze verhuizing (noodzakelijk om ruimte te maken voor de nieuwbouw) in het kader van de herziening van het huisvestingsplan afgelast. Ook is er voortdurend overleg geweest met het bestuur van de Faculteit der Geesteswetenschappen over het verhuizen van de bibliotheek van Fonetische wetenschappen op de Herengracht. Faculteit én bibliotheek willen deze locatie graag opheffen en dat zal naar verwachting ook in 2006 gebeuren. De collectie Fonetische wetenschappen zal hoogstwaarschijnlijk worden ondergebracht in de bibliotheek van het Bungehuis.

Dienstverlening

Aanvankelijk waren alle 'instituutsbibliotheken' zelfstandige bibliotheken, vaak in hun eigen grachtenpand. Na de samenvoeging van de geesteswetenschappen

Radio Frequency Identification (RFID)

Met behulp van RFID worden fysieke objecten, zoals boeken, voorzien van een minuscule chip en een antenne. De chip kan allerlei informatie bevatten, van 'mag wel/niet worden uitgeleend' tot bijna een pagina met tekst (bijvoorbeeld bibliografische gegevens). Uitlezing gebeurt contactloos en passief, dat wil zeggen dat het RFID-label geen eigen energiebron hoeft te bezitten.
Voor de UBA was dit een welhaast ideale pilot: groot genoeg om er zinvolle conclusies aan te verbinden, maar ook weer niet zó omvangrijk dat een eventueel mislukken onaanvaardbare financiële consequenties met zich mee zou brengen.
In de pilot werden 40.000 boeken uit de open opstelling van een RFID-label voorzien, werd een RFID-uitleesstation in gebruik genomen en werden twee nieuwe detectiepoortjes bij de ingang van de bibliotheek geplaatst. De labels bevatten een beveiligingsparameter en een barcode, zodat 'lenen (en terugbrengen) op locatie' ook met boeken van deze faculteitsbibliotheek mogelijk bleef. In de pilot werden in de RFID-chip nog geen gegevens over het boek waarin de chip zich bevindt opgeslagen. Het project als geheel kende een paar kinderziektes, hetgeen met een dergelijk relatief nieuwe techniek niet verwonderlijk is, maar is toch buitengewoon goed verlopen. Er is regelmatig belangstelling voor het project van bibliotheken en bibliotheekmedewerkers van binnen en buiten de UvA.

schappelijke bibliotheken tot één faculteitsbibliotheek en na de fusie van die bibliotheek met de UB werd het steeds belangrijker om de dienstverlening te standaardiseren. Op dat gebied is al heel veel winst geboekt.
Het project 'Herplaatsing collectie Klassieken en Archeologie' (gehuisvest in de UB, Singel 425) is in de zomer afgerond. Na het virtueel omsigneren van de gehele collectie in de catalogus, begonnen in januari 2004 en afgerond in juni 2005, is gedurende de zomermaanden juli en augustus de gehele collectie van nieuwe etiketten voorzien en volgens een nieuwe systematiek herplaatst. Op 20 september 2005 vond onder grote belangstelling van studenten en medewerkers de officiële heropening van de collectie plaats.
Desondanks is in 2005 besloten om na de herplaatsing van de collectie Klassieken en Archeologie niet met het nieuwe systeem door te gaan, maar om te kiezen voor de Dewey Decimal Classification als plaatsingssysteem voor alle open opgestelde geesteswetenschappelijke collecties van de UvA.
In de zomer werd de al lang geplande integratie van de diatheekvoorziening in de bibliotheek van het Kunsthistorisch Instituut (circa 80.000 dia's in kleur en zwart-wit) gerealiseerd door de verplaatsing van de diatheek naar de platenkamer. Daar was eerst ruimte gecreëerd door de verplaatsing van een grote hoeveelheid veilingcatalogi naar het IWO-magazijn.

Door NWO is in januari 2005 geld beschikbaar gesteld voor de derde fase van het project Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen. Het geld is bestemd voor de aanschaf van voor Nederland uniek materiaal (papier of digitaal) op de vakgebieden Archiefwetenschap, Boek- en informatiewetenschap, Franse taal- en letterkunde, Geschiedenis, Godgeleerdheid, Nieuwgrieks/Byzantinologie, Nederlandse taal- en letterkunde, Roemeense taal- en letterkunde, Slavische talen, Theater-, film- en televisiewetenschap en Wijsbegeerte. Op verzoek van de KB nam de UB/GW de verantwoordelijkheid voor het deelgebied Joodse geschiedenis van de KB over.

Faculteitsbibliotheek Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica

Huisvesting

De bibliotheek van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (FNWI) richt zich primair op studenten en medewerkers van de FNWI. De bibliotheek is verspreid over zes locaties, op het Roeterseiland, in de Watergraafsmeer en in de Plantagebuurt. In de komende jaren moeten de bibliotheken zich voorbereiden op de verhuizing naar de Watergraafsmeer, waarvan de eerste fase eind 2008 gereed zal zijn. In 2006 zal daartoe een Beleidsplan 2006-2009 worden vastgesteld.
In 2005 is de bibliotheek van het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica (IBED)/Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA) al verhuisd naar de Mauritskade 57 en onder de nieuwe naam Bibliotheek Zoölogie in september heropend. De zeldzame/kostbare boeken en tijdschriften op het gebied van de Zoölogie zijn achtergebleven in de Artisbibliotheek aan de Plantage Middenlaan en het beheer is overgedragen aan de UB (Bijzondere Collecties).

Dienstverlening

In het voorjaar van 2005 is in het Studie- en Informatiecentrum van de FNWI op het Roeterseiland een klanttevredenheidsonderzoek gehouden. In totaal hebben 139 bezoekers de moeite genomen om de papieren dan wel elektronische versie van de vragenlijst in te vullen. Het merendeel van de reacties (100) was afkomstig van studenten; zij zijn de belangrijkste gebruikers van het Studiecentrum. Zij geven aan dat gebruik van de computerwerkplekken de belangrijkste reden is om het Studiecentrum te bezoeken.

Andere redenen voor een bezoek zijn studeren, een boek lenen of inzien, en het ontmoeten van medestudenten. De niet-studenten brengen vooral een bezoek om boeken te lenen en tijdschriften te raadplegen.
Er is grote tevredenheid over de kwaliteit van de computers en de computerwerkplekken. Minder positief beoordeeld wordt het aantal computerwerkplekken: een kwart van de respondenten vindt dit aantal onvoldoende. Een derde van de respondenten bepleit langere openingstijden, waarbij vooral behoefte blijkt ook in de avonduren van de faciliteiten gebruik te kunnen maken. De kwaliteit van de stille werkplekken wordt in het algemeen als goed beoordeeld.
Een aantal respondenten klaagt over rumoer in het Studiecentrum, vooral veroorzaakt door groepjes samenwerkende studenten. Er zouden om die reden meer overlegruimtes moeten zijn voor groepsopdrachten.
De serviceverlening door de medewerkers van het Studiecentrum wordt als zeer positief beoordeeld.

Tentoonstelling

In het kader van het thema "Schoonheid en Wetenschap" is er in de bibliotheek van het Biologisch Centrum, Kruislaan 314, een kleine tentoonstelling ingericht (te bezichtigen van 1 december 2005 tot 1 december 2006) over het Herbarium van de Universiteit van Amsterdam.
De tentoonstelling *Kunst- en Droogwerk; het Herbarium van de Universiteit van Amsterdam* laat in twee vitrines een aantal voorbeelden zien uit de collectie, zoals bloemplanten, varens, mossen, algen en paddenstoelen. Aan de muur hangen foto's van botanische excursies en een aantal schilderijen. Gezien de grootte en kwetsbaarheid van het materiaal kan slechts een beperkt aantal oorspronkelijke specimen worden getoond.

Als toelichting bij de tentoonstelling is een gelijknamig boekje uitgegeven. Hierin wordt voor het eerst het verhaal verteld van het Amsterdams Herbarium. Veel materiaal is van grote schoonheid, zorgvuldig geprepareerd en voorzien van fraaie handschriften. Eeuwenlang was Amsterdam belangrijk voor de botanie. De stad kende ook veel beroemde botanici. Naar een aantal van hen zijn in Amsterdam straten genoemd, bijvoorbeeld de Linnaeusstraat, Ruyschstraat, Burmanstraat en Hugo de Vrieslaan. Het boekje heeft een voorwoord meegekregen van burgemeester Job Cohen.

Wat gebeurt er met de uitkomsten van de enquête?

- Bij de verbouwing van de Bibliotheek Zoölogie op de Mauritskade 57 zijn enkele rustige computerwerkplekken gerealiseerd.
- Er wordt gewerkt aan een informatiesysteem waarop te zien is waar welke computerwerkplekken beschikbaar zijn.
- In de nieuwbouw wordt extra aandacht besteed aan groepswerkplekken.
- Verruiming van de openingstijden is op dit moment niet haalbaar; in de nieuwbouw zullen er ruimere openingstijden zijn.
- Nader onderzoek zal plaatsvinden naar verbeteringen in de akoestiek van het Studiecentrum. Doel is de geluidsoverlast tot een minimum te beperken.

Bushuisbibliotheek en Pierson Révész Bibliotheek

Huisvesting

De Pierson Révész Bibliotheek is in 2001 ontstaan als samenvoeging van de Pierson Bibliotheek (Economie/Bedrijfskunde/Ruimtelijke Wetenschappen) en de bibliotheken van Psychologie (Révész Bibliotheek) en Pedagogiek en Onderwijskunde.
De Bushuisbibliotheek is in 2001 ontstaan door samenvoeging van vier bibliotheken van de voormalige Faculteit der Politieke en Sociaal-Culturele Wetenschappen.
In 2004 is besloten te verkennen of het mogelijk is de bibliotheken van Bushuis en Pierson Révész met de UB te laten fuseren. In 2005 zijn beide bibliotheken tot één organisatie gefuseerd. Ook de onderhandelingen met de UB zijn in 2005 daadwerkelijk afgerond. Vanaf 1 januari 2006 behoren beide bibliotheken tot de UB-organisatie.

Dienstverlening

In zowel de bibliotheek van het Bushuis als van het Pierson Révész zijn in 2005 nieuwe studiecentra gecreëerd. Er zijn in beide vestigingen vijftig werkplekken ingericht.
In het Bushuis heeft in 2005 deselectie van de collectie plaatsgevonden en zijn veel boeken naar het IWO verhuisd. In het magazijn stonden 90.000 banden die niet erg veel werden gebruikt. Een deel van de collectie werd nauwelijks uitgeleend en bleek ook elders bij de UvA aanwezig te zijn.

ACTA-mediatheek

Huisvesting

Het voorlopig ontwerp voor de nieuwbouw van het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA) is vastgesteld. De nieuwbouw wordt gerealiseerd naast het VU Medisch Centrum. ACTA, het samenwerkingsverband van de faculteiten der Tandheelkunde van de UvA en de VU, neemt het gebouw naar verwachting in 2009 in gebruik.
Het is vooralsnog de bedoeling dat de mediatheek met andere onderwijsfunc-

ties geconcentreerd wordt op één verdieping, zodat een betere samenwerking kan worden bereikt en een echt 'learning centre' kan ontstaan..

Dienstverlening

In de zomer 2005 heeft de ACTA-mediatheek nieuwe vloerbedekking gekregen. Omdat alles hiervoor uitgeruimd moest worden heeft men van de gelegenheid gebruikgemaakt om de tijdschriftencollectie te schonen. Veel tijdschriften die niet zozeer met tandheelkunde te maken hadden en in ruime mate bij andere bibliotheken in Nederland aanwezig waren, zijn afgestoten.
In december heeft de mediatheek de beschikking gekregen over een draadloos netwerk voor studenten met laptops.

Medische Bibliotheek AMC

Huisvesting

Het Academisch Medisch Centrum (AMC) is de geïntegreerde organisatie die ontstaan is door de samenvoeging van het Academisch Ziekenhuis bij de Universiteit van Amsterdam en de Faculteit der Geneeskunde van de Universiteit van Amsterdam, alsook enige aan het AMC verbonden instituten. De Medische Bibliotheek ondersteunt de patiëntenzorg (waaronder het medisch management), het onderzoek en het onderwijs van de faculteit en diverse andere opleidingen in het AMC. De Medische Bibliotheek (MB) werkt net als het AMC binnen het paradigma 'Evidence Based Medicine'.

Dienstverlening

Het gebruik van de AMC-webbibliotheek is ten opzichte van 2004 wederom sterk gestegen. Dit was aanleiding tot een uitgebreide evaluatie onder de AMC-klanten met als projectnaam 'Tijdschriften 2005'. Uit een lijst van 13.000 tijdschrifttitels hebben tachtig AMC'ers aangegeven of toegang tot een titel onmisbaar, belangrijk of wenselijk is. De MB concentreert zich op toegang tot de onmisbare titels.
Ook in andere vorm biedt de MB ondersteuning bij het zoeken naar informatie. In 2005 zijn maar liefst 121 cursussen gegeven, aan eerstejaarsstudenten geneeskunde, aan AIO's en aan leden van de wetenschappelijke staf.
Clinical librarians voeren in opdracht van de wetenschappelijke staf zoekvragen uit. In 2005 zijn hier twee nieuwe medewerkers voor aangesteld. Ook hiermee wordt beoogd de toepassing van Evidence Based Medicine te ondersteunen. De MB is gestart met het Project 'Nieuwe Database Documentleverantie' met als tweeledig doel: het verbeteren van de dienstverlening en het verbeteren van de geleverde kwaliteit (reduceren foutmarges en verwerkingstijden).
In 2005 is weer een aantal spraakmakende elektronische dossiers toegevoegd aan de AMC-webbibliotheek, onder andere over kindermishandeling, patiëntveiligheid en pandemie. Ook is het attenderingsbulletin *Bidoc Selectief* in elektronische vorm uitgebracht. Sinds 2005 worden de scripties van de studenten Medische informatiekunde (MIK) ingevoerd in Scripties Online.

De clinical librarian

De Medische Bibliotheek van het AMC werkt al een aantal jaren met clinical librarians. Wat is een clinical librarian? In het AMC bezoekt de clinical librarian wekelijks verschillende afdelingen in het ziekenhuis tijdens de grote visite van specialisten. Als de medici tijdens hun patiëntenronde op problemen stuiten, waarbij behoefte is aan nadere informatie, dan wordt de clinical librarian ingeschakeld. Zo komt het regelmatig voor dat de arts vrijwel onmiddellijk behoefte heeft aan literatuur over het ziektebeeld van een patiënt. De clinical librarian in het AMC draagt op deze manier heel direct bij aan de individuele patiëntenzorg, omdat de artsen aan de hand van de gevonden literatuur een beter onderbouwde medische beslissing kunnen nemen.

Evidence Based Medicine

Het zoeken naar medische literatuur wordt ook in de geneeskundige opleiding geïntegreerd. Op deze manier leren de studenten al vroeg in het curriculum te zoeken naar wetenschappelijke informatie. Ze leren hierdoor om volgens de Evidence Based methode te werken; werken volgens deze methode staat centraal in de behandelfilosofie van het AMC. Evidence Based Medicine is een gestructureerde methode om stapsgewijs de beste behandelwijze te vinden op basis van bestaande (wetenschappelijke) inzichten, neergelegd in boeken en artikelen.

De UBA klantgericht en vernieuwend

De statistieken van 2005 laten er geen misverstand over bestaan: de opmars van de Digitale Bibliotheek zet op alle fronten door. Naar aanleiding van een gebruikersonderzoek naar de Digitale Bibliotheek zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd in navigatie, terminologie en vormgeving. Daarnaast zette ook de ouderwetse bibliotheek in 2005 weer stappen voorwaarts in haar dienstverlening naar de gebruikers: lenerspassen zijn nu op alle locaties te verkrijgen en studenten van de UvA hoeven zelfs helemaal geen lenerspas meer te komen halen; hun collegekaart is tegelijk hun bibliotheekpas.

Digitale Bibliotheek

Toenemend gebruik

In 2005 hebben 931.534 bezoekers gebruikgemaakt van de Digitale Bibliotheek. Dat is een toename ten opzichte van 2004 met 10%.

DARE-bezoek verdubbeld

De Digital Academic Repository van de Universiteit van Amsterdam (UvA-DARE) is een dienst die auteurs de mogelijkheid biedt om hun wetenschappelijke werk wereldwijd vrij toegankelijk aan te bieden.
Zowel het aantal bezoeken als het aantal hits zijn ten opzichte van 2004 meer dan verdubbeld.

Proefschriften

Met ingang van 2005 werd de aanlevering van 'online dissertations' aan de UvA verplicht, maar nog niet ieder proefschrift heeft deze weg naar de bibliotheek gevonden. Van de in totaal 319 dissertaties werden er 176 (55%) ook daadwerkelijk digitaal aangeleverd.

Groot gebruik e-tijdschriften en e-boeken

Het gebruik van (meer dan 20.000!) elektronische tijdschriften is wederom ten opzichte van het vorige jaar toegenomen: werden in 2004 ongeveer 1.300.000 artikelen bekeken, in 2005 is dit aantal gestegen tot meer dan 1.500.000 artikelen. Dat zijn 6.000 artikelen per (werk)dag!

Geïntegreerd zoeken in de Digitale Bibliotheek

De UBA biedt gebruikers de gelegenheid om een tiental databases van hun keuze gelijktijdig te doorzoeken, zodat zij niet van het ene naar het andere bestand hoeven te 'hoppen' om een volledig overzicht te krijgen: geïntegreerd zoeken heet dat. Het gebruik van deze service neemt explosief toe. In 2005 zijn er in totaal 826.823 geïntegreerde zoekacties geweest; in 2004 bedroeg dat aantal 296.968. Dat betekent een toename van maar liefst 529.315 geïntegreerde zoekacties, oftewel 178%.

De toptien van geraadpleegde bestanden tijdens geïntegreerde zoekacties

Naam bestand	Geïntegreerde zoekacties
Bibliotheek van de UvA	115.495
Academic Search Premier	95.287
PiCarta	92.495
Online Contents (OLC)	85.635
Nederlandse Centrale Catalogus	67.992
PsycINFO	34.610
Scriptiebestand UvA	26.598
Business Source Premier	26.254
Sociological abstracts	25.200
Communications Mass Media	14.679

Gebruik UvA-linker stijgt

Al in 2002 is UvA-linker, de link-service naar wetenschappelijke informatie, gelanceerd. Het is een dienst die diverse elektronische bestanden met elkaar verbindt. UvA-linker regelt bijvoorbeeld de onmiddellijke toegang tot een artikel vanuit een bibliografische verwijzing, voert een automatische zoekactie uit in een catalogus of bibliografisch bestand, of toont de inhoudsopgave van een tijdschrift.
Het aanvragen van de volledige tekst van een elektronische publicatie wordt verreweg het meest gebruikt, maar het opvragen van een gedrukte publicatie via de plaatsingssignatuur in de catalogus staat op een goede tweede plaats.

Digitale Bibliotheek vernieuwd

In 2005 is de Digitale Bibliotheek vernieuwd met het oogmerk deze overzichtelijker en vooral gebruiksvriendelijker te maken. Om er zeker van te zijn dat de inspanningen doel zouden treffen is een gebruiksvriendelijkheidsonderzoek uitgevoerd door het daarin gespecialiseerde bureau ‘valsplat’. Uit dat onderzoek kwam naar voren dat er nog veel aan schortte, zodat er in de zomer nog hard gesleuteld moest worden om de nieuwe Digitale Bibliotheek met ingang van het nieuwe academische jaar van de grond te krijgen.
Het resultaat is echter een veel betere digitale bibliotheek dan voorheen. Tot grote tevredenheid van de gebruikers, zoals uit reacties is gebleken. Die hebben nu toegang tot één webpagina ‘Digitale Bibliotheek’ waar zoekdiensten, informatie én ondersteuning zijn samengebracht.

Opleidingen

Door de afdeling Informatiediensten is een opleidingstraject ontwikkeld, gericht op de professionalisering van baliemedewerkers. Er wordt immers in toenemende mate verwacht dat baliemedewerkers niet alleen uitleenwerkzaamheden verrichten, maar ook klanten helpen die op zoek zijn naar informatie, bv. via de Digitale Bibliotheek-pc’s.
Het traject richt zich op de baliemedewerkers van de UB en de bibliotheken van Geesteswetenschappen. In een zestal modules zijn de diverse onderdelen van informatiebemiddeling, zowel kennis als vaardigheden, geoefend. Over de volgende onderwerpen zijn cursusbijeenkomsten gehouden: zoeken op het UvAweb; algemene zoektechnieken I en II; UvA-catalogus en Picarta; gesprekstechniek; Digitale Bibliotheek. In 2006 zal dit programma worden voortgezet en worden herhaald voor de medewerkers van de faculteitsbibliotheken. Het traject is bijzonder succesvol.

Digitaal Productiecentrum

Het Digitaal Productiecentrum (DPC) biedt wetenschappers en kennisorganisaties ondersteuning bij het creëren, beschikbaar stellen en archiveren van elektronische publicaties en databanken. De vernieuwingen in de Digitale Bibliotheek, de eerder genoemde Digital Academic Repository (DARE) en de hierna beschreven Biblia Sacra, de beelddatabanken en website over de Bijbel en de Nederlandse cultuur zijn voorbeelden van grote projecten die in 2005 door het DPC zijn uitgevoerd.

Biblia Sacra

De UvA en de Katholieke Universiteit van Leuven hebben het initiatief genomen om te komen tot een digitale Bibliografie van in België en Nederland gedrukte Bijbels (BBNB). De BBNB biedt de gebruiker de mogelijkheid om via het internet informatie (tekst en beeld) over alle, sinds 1477 (Delftse Bijbel), in België en Nederland gedrukte bijbels op te vragen en te gebruiken. BBNB is begin 2005 opgeleverd en is door zijn omvang een wereldwijd unieke bijbelbibliografie op het web. Eind 2005 is een subsidieaanvraag ingediend bij de EU om uitbreiding van het project naar meer Europese landen mogelijk te maken.

Beelddatabanken

In 2005 zijn drie beelddatabanken toegevoegd: het Allard Pierson Museum, de Kaartencollectie en de ‘Remonstranten’; deze laatste werd gelanceerd vanwege het 375-jarig bestaan van de

In- en afleveren op locatie
Het gemiddeld aantal op locatie afgeleverde boeken per maand bedroeg in 2004 in totaal: 1.409 en in 2005: 1.443.
Het gemiddeld aantal op locatie ingeleverde boeken per maand bedroeg in 2004 in totaal: 5. 547 en in 2005: 6.390.
Dit verschil wordt veroorzaakt doordat de verschillende locaties nog niet aan elkaar leveren uit hun open opstellingen. Klanten halen de boeken dus nog zelf op bij de desbetreffende bibliotheek, maar kunnen die boeken wel terugbrengen waar hun dat het beste uitkomt.

Amsterdamse Remonstrantse Gemeente. De Beelddatabank Botanie is uitgebreid met een collectie gedigitaliseerde collegeplaten. Alle bestaande beelddatabanken zijn wereldwijd zonder beperkingen te raadplegen (Open Access).

Eervolle vermelding voor website over de Bijbel

Tijdens het evenement 'XML Holland 2005: Standaard voor topprestaties', dat eind november 2005 in Arnhem werd gehouden, heeft de SGML/XML Users Group Holland een eervolle vermelding toegekend aan de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam voor de website *www.bijbelencultuur.nl*. Deze site is dé vraagbaak voor iedereen die meer wil weten over de Bijbel en de invloed daarvan op onze cultuur. Volgens de jury is de site een "uitstekend voorbeeld van het gebruik van XML als standaard voor innovatie."
Een XML-database vormt het hart van de site. Uiteraard is alles gebaseerd op en gecontroleerd door XML. Dat betreft zowel de tekstuele inhoud als de video's, audio tracks en andere multimediale uitingen die zijn ontsloten. Ook de links en de metadata zijn geheel op XML gebaseerd.

Samenwerking met HvA

In het kader van de steeds intensievere samenwerking tussen de Hogeschool van Amsterdam en de UvA zullen beide instellingen hun bibliotheeksystemen op elkaar gaan afstemmen. Er is een omvangrijk project gelanceerd om dit binnen een jaar tijd voor elkaar te krijgen. De HvA zal dan worden voorzien van een eigen digitale bibliotheek op basis van de bij de UvA in gebruik zijnde Metalib- en SFX-technologie. UvA en HvA zullen ook gezamenlijk gebruik gaan maken van het lokaal bibliotheeksysteem (LBS) van OCLC/PICA.

Gebruikers zijn tevreden over Universiteitsbibliotheek Amsterdam

Gebruikers van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam bleken ook in 2005 tevreden over de dienstverlening van de bibliotheek: over de snelheid waarmee ze antwoord krijgen op hun vragen, de klantvriendelijkheid, de effectiviteit, deskundigheid en de toegankelijkheid. Alleen de elektronische boekencollectie scoorde qua tevredenheid wat minder. Dit in tegenstelling tot de elektronische tijdschriftencollectie, die juist een van de 'tophits' blijkt te zijn van de bibliotheek. Minder dan vijf procent van de studenten zei nooit gebruik te maken van de digitale bibliotheekdiensten.
Dat bleek uit een gebruikersonderzoek dat de UBA in het voorjaar van 2005 heeft laten uitvoeren door het onderzoeksbureau Pleiade Management en Consultancy.
Het gebruikersonderzoek werd uitgevoerd door middel van een websurvey. In totaal deden 628 medewerkers en 1001 studenten mee aan het onderzoek (responspercentages van respectievelijk 25% en 20% procent).
Uit het onderzoek kwam ook naar voren dat zowel medewerkers als studenten intensief gebruikmaken van internet als ze zoeken naar literatuur. Eenderde van de medewerkers en studenten zocht eerst via internet en Google en, zo concluderen de onderzoekers, 'daarmee is internet/Google een geduchte concurrent van de Digitale Bibliotheek'.
In het onderzoek is ook gekeken of men regelmatig een bezoek brengt aan de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek. Van de medewerkers heeft maar 7,8 procent het afgelopen jaar géén bezoek gebracht aan een UBA-locatie, van de studenten was dat zelfs maar 4,6 procent. Aangenomen mag worden dat deze percentages voor het gebruik van de Digitale Bibliotheek nog veel lager liggen.

Leveren en inschrijven op locatie

Van de circa vijf miljoen banden in de Universiteitsbibliotheek, met een totale lengte van 120 kilometer, staan de meeste in gesloten magazijnen. Om die werken te kunnen raadplegen of lenen,

plaatst men een aanvraag in de catalogus. De aangevraagde boeken worden sinds 2004 afgeleverd op een locatie naar keuze. Er zijn tien van die keuzelocaties binnen de UvA.
De lener kan in de rubriek 'lenersinformatie' in de catalogus zien of het boek onderweg is naar de gevraagde locatie of reeds gearriveerd is. De maximale levertijd bedraagt 36 uur, afhankelijk van de bewaarplaats van het boek. Materialen uit het IWO-boekendepot in Amsterdam Zuidoost hebben vanzelfsprekend een langere levertijd dan de materialen uit de magazijnen op het Singel. Het inleveren van de boeken kan bij alle UvA-bibliotheken.
Deze dienstverlening wordt door de gebruikers zeer gewaardeerd, zo blijkt uit reacties. In het kielzog van dit 'leveren op locatie' is in 2005 ook de faciliteit 'inschrijven op locatie' ingevoerd. Het is nu voor klanten van de UBA mogelijk geworden om dicht bij huis een lenerspas af te halen. Studenten hoeven zich ook hier niet meer om te bekommeren. Zij kunnen gewoon hun collegekaart als bibliotheekpas gebruiken.

Collegekaart is ook lenerskaart

Vanaf 29 augustus 2005 kunnen studenten van de UvA hun collegekaart als 'lenerskaart' gebruiken. Een van de voordelen van deze vernieuwing is dat studenten niet meer naar een UvA-bibliotheek hoeven te gaan om een lenerspas te halen. Een ander voordeel is dat het aantal baliehandelingen dat betrekking heeft op de administratie van lenerspassen met ongeveer 60% is teruggebracht. Dit effect is merkbaar op alle UBA-locaties.
Eind 2005 waren er 52.285 leners bij de UBA geregistreerd. Dit is een flinke toename ten opzichte van eerdere jaren, die geheel verklaard kan worden door het feit dat alle studenten nu automatisch lid zijn van de bibliotheek.

Aantal lenerspassen	2002	2003	2004	2005
lenertype				
medewerker UvA	3.149	3.433	3.602	3.524
student UvA	15.044	15.434	16.861	35.224
totaal	29.171	31.118	33.551	52.285

Over welke onderwerpen gaan de chatvragen?	2005	2004
algemeen	15 %	8 %
lenen/verlengen	23 %	21 %
gebruik Digitale Bibliotheek	47 %	54 %
reference	15 %	17 %
totaal	100 %	100 %

UBAcoach

UBAcoach is de virtuele vraagbaak van de UvA-bibliotheken. Via mail en chat worden de klanten bediend door een groep medewerkers verspreid over alle faculteitsbibliotheken.
De gegeven antwoorden ondergaan een kwaliteitstoets. Vragen die vaker worden gesteld worden opgenomen onder de 'veel gestelde vragen' (FAQ's) en in de handleidingen op UBAweb.
In 2005 heeft UBAcoach 2764 vragen behandeld, waarvan 2195 via mail en 569 via chat. Ten opzichte van de cijfers van 2004 was er weinig verandering. Opmerkelijk is dat bijna de helft van de vragenstellers geen student of medewerker van de UvA is.

Gehandicaptendienstverlening op de UB

In 2005 is een studiekabinet in de UB ingericht voor het gebruik van een

computer met spraakherkennings-software. Deze computer kan door middel van spraak worden aangestuurd en zo kunnen gesproken teksten worden opgeslagen in diverse relevante programma's. Ter ondersteuning van enige studenten is veel materiaal (duizenden pagina's) gedigitaliseerd en beschikbaar gesteld.

Kunstprojecten in de UB

In het voorjaar 2005 waren twee kunstprojecten in en rond de UB te zien en te ervaren. Het eerste project, waarmee bezoekers in het eerste kwartaal van het jaar konden kennismaken, betrof een installatie (interactief kunstwerk) van Leonard van Munster, opgebouwd met elementen uit de bibliotheek.
Het meest opvallend daaraan was een aantal dozen in de hal van het gebouw die van tijd tot tijd bewogen. De dozen, die de UB normaliter gebruikt voor de opslag en het transport van alle boeken en overige spullen, konden vallen of springen, afhankelijk van de opdrachten die een verdieping hoger vanachter een computertafel (game console) in het Informatiecentrum werden gegeven. De gehele installatie kon men, aldus de kunstenaar, opvatten als een spel tussen werkelijkheid en fictie.
Het tweede project heette 'Check die Merrie' (kijk die Mercedes, in 'straattaal' van jongeren uit Amsterdam-West). In de maand maart was op alle zaterdag- en zondagavonden van 18.00 tot 22.00 uur een kunstwerk over straattaal te aanschouwen op de gevel van de UB.
Beide projecten werden gefinancierd door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) en werden mogelijk gemaakt met steun van de UB.

Acquisitie

In het verslagjaar werden 15.926 publicaties besteld, een lichte stijging van 2% ten opzichte van 2004. Het aantal verwerkte banden bedroeg 16.272, een daling van 5% ten opzichte van het voorgaande jaar.
Het aantal gedrukte abonnementen is in 2005 verder gedaald tot 6.771 (-11%). Het aantal ingecheckte afleveringen daalde tot 41.707 (-6%). Het aantal online only abonnementen daarentegen steeg opnieuw en bedraagt nu circa 13.500. Het inlezen van de e-journal holdings is door technische problemen niet optimaal, waardoor nog niet alle e-titels zijn opgenomen in de catalogus. Wel worden onze holdinggegevens aan Google Scholar aangeleverd. Wie, werkend binnen het UvA-domein, een titel aantreft waar de UBA een elektronisch abonnement op heeft, kan zich via de UvA-linker-button direct toegang verschaffen tot de 'full text' van het artikel.

Cataloguspproductie

In het verslagjaar werden 47.336 publicaties (monografieën, meerdelige publicaties, oude drukken, kaartmateriaal, elektronische documenten en audiovisueel materiaal) gecatalogiseerd. Hiervan waren er 20.556 bestemd voor de facultaire bibliotheken. Alles bijeen een stijging van 5% ten opzichte van 2004. Naast de nieuwe aanwinsten werden veel oude werkvoorraden weggewerkt.

Onderwerpsontsluiting

In het verslagjaar werden 28.700 publicaties op onderwerp ontsloten, waarvan 650 elektronische publicaties.
Door de vakreferenten UB/GW werden 17.000 titels ontsloten en door de overige faculteitsbibliotheken 11.700 titels. De structurele achterstanden horen grotendeels tot het verleden.

Afvoer en verplaatsingen

In vergelijking met voorgaande jaren besteedden de twee afdelingen Verwerving en Ontsluiting zeer veel tijd aan de vele, omvangrijke verplaatsingsoperaties binnen de UBA. Het ging daarbij vooral om materiaal uit de Artisbibliotheek, de Zoölogische collectie, de Bushuiscollectie, de bibliotheek van de FNWI, OTM-materiaal (dat verhuist naar de Oude Turfmarkt), de tijdschriften van de Juridische Bibliotheek en verplaatsingen die verband houden met vernieuwing en deselectie in de open opstellingen.

Retroconversie-projecten

Met de afronding van de Slavica en Arabica retroconversie-projecten eind 2005 kwam er na veertien jaar bovendien een einde aan de conversie van de oude alfabetische kaartcatalogus. Een indrukwekkende prestatie waarbij in totaal 1.047.825 titels werden ingevoerd (917.839 AC, 73.288 Oude Drukken, 51.698 Slavica en ca. 5.000 Arabica titels).

De UBA in het bijzonder

In het najaar van 2006 gaan de Bijzondere Collecties verhuizen naar de Oude Turfmarkt. De voorbereidingen van deze operatie vroegen ook in 2005 veel aandacht. Daarnaast besteedde de sector veel tijd en aandacht aan de overdracht van de rijke collectie van de Artisbibliotheek aan de UB.

Nol Verhagen, Sijbolt Noorda en wethouder Guido Frankfurter bij het slaan van de eerste paal van de nieuwe huisvesting voor de Bijzondere Collecties op 7 februari 2005

Verhuizing in voorbereiding

Gebouw/medewerkers

Het voormalig Bernardusgesticht en de belendende Vingboonspanden op de Oude Turfmarkt, het nieuwe onderkomen van de Bijzondere Collecties (BC), stonden het gehele jaar 2005 in de steigers. De verbouwing verliep overigens volgens planning.
Op 7 februari 2005 werd door de Amsterdamse wethouder Guido Frankfurter en collegevoorzitter Sijbolt Noorda de eerste paal geslagen. De nieuwe huisvesting aan de Oude Turfmarkt biedt plaats aan de kostbaarste collecties van de UB en aan medewerkers die direct betrokken zijn bij deze onderdelen. Ook het Universiteitsmuseum zal hier in de toekomst worden ondergebracht.
De formatie bij de Bijzondere Collecties is 17,5 FTE, maar daarnaast wordt veel werk verzet door zo'n 35 à 40 medewerkers die niet in dienst zijn: projectmedewerkers, medewerkers met een bijzondere aanstelling, stagiaires en vrijwilligers.

Passieve conservering

Van de gedrukte materialen gaan voornamelijk de uitgaven tot 1800 mee. Sommige collecties, zoals de Handschriften of de Kaarten en Atlassen, worden integraal verplaatst. In totaal zal twaalf kilometer Bijzondere Collectie naar de Oude Turfmarkt verhuizen. Een aanzienlijk deel van de collectie moest worden omgenummerd. Bovendien moesten werken die in fysiek slechte conditie verkeerden, worden verpakt om tijdens de verhuizing beschadiging te voorkomen. Een enorme karwei, ook omdat er aan verschillende materialen verschillende eisen worden gesteld. Met financiële steun van het College van Bestuur en derden is dit project vanaf 2003 aangepakt. Op het eind van dit verslagjaar is het grootste deel van dit project 'Passieve conservering en omnummering voor BC-OTM' achter de rug. Er waren eind 2005 45.000 kleine dozen gesneden voor het daarin te verpakken boek en 2.500 grote omslagdozen gemaakt.

Artisbibibliotheek

De collectie van de Artisbibliotheek werd op 1 oktober 2005 door de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica overgedragen aan de Universiteitsbibliotheek en is nu ondergebracht bij de Bijzondere Collecties. De overdracht betreft ook het gebouw met zijn monumentale negentiende-eeuwse interieur.
De Artisbibliotheek representeert een

De bibliothecaris over de Artisbibliotheek in *Amsteldamsche Bibliotheeck 11*, nieuwsbrief van de Vrienden van de UB

Over de collectie vallen veel boeiende verhalen te vertellen, en dat geldt ook voor het gebouw waar de collectie is ondergebracht, het zogenaamde Faunagebouw aan de Plantage Middenlaan. Het gebouw is ontworpen door Gerlof Bartholomeus Salm (1831-1897) ten behoeve van de bibliotheek en het faunamuseum van het in 1838 opgerichte genootschap Natura Artis Magistra, waaraan we nog steeds de befaamde dierentuin te danken hebben. Het gebouw is in etappes gerealiseerd, tussen 1866 en 1872.
Het ensemble is momenteel, naar ik vermoed, de enige negentiende-eeuwse bibliotheek in Amsterdam die nog min of meer (er is in de loop der jaren wel wat aan verbouwd) in haar originele staat is behouden. Het gebouw ging in 1939 samen met de dierentuin over in eigendom van de Gemeente Amsterdam. In 1989 werd het Faunagebouw overgedragen aan de Universiteit, nadat al in 1892 de zoölogische collecties van de universiteit en Artis waren samengevoegd. Hoewel de collectie ook nu nog voor een deel voor lopend onderzoek gebruikt wordt (vooral door het Zoölogisch Museum Amsterdam), heeft zij allengs toch een meer historisch karakter gekregen, en is zij vanuit bibliothecair oogpunt tot de zogenaamde Zeldzame en Kostbare Werken gaan behoren. Vandaar dat de faculteit en de UB hebben besloten de verantwoordelijkheid voor het beheer en gebruik van de collectie naar de UB te verschuiven. De UB is meer dan de faculteit in staat deze historische schat, want dat is het, de aandacht en zorg te geven die zij verdient. Overigens beslaat de bibliotheek slechts een deel (namelijk ongeveer een derde) van het gebouw. De rest van het gebouw is onlangs door de faculteit vrijgemaakt, maar heeft nog geen nieuwe bestemming gevonden. De UB heeft het College van Bestuur voorgesteld de vrijgekomen ruimte te benutten voor andere historische UB-collecties op het gebied van de natuurwetenschappen. Zodoende zou naast de nieuwe Bibliotheek Bijzondere Collecties aan de Oude Turfmarkt ook aan de Plantage Middenlaan een Bibliotheek Bijzondere Collecties ontstaan. Of het zover zal komen, moet echter nog even worden afgewacht.

Nol Verhagen

zwaartepunt in de natuurlijke historie en blijft op deze locatie toegankelijk voor het publiek.

Beschrijvingsmethode ISIS en EAD

De UB werkt al heel lang aan de conversie van ISIS, de aanpassing van veel databestanden van de Bijzondere Collecties aan de algemene catalogus van de Universiteitsbibliotheek. ISIS is een beschrijvingsmethode die in het begin van de jaren negentig ontwikkeld werd om de Bijzondere Collecties op itemniveau te kunnen beschrijven. Dankzij de conversie, die per 31 december 2005 bijna was afgerond, zijn 190.000 titelbeschrijvingen van BC-materiaal direct te vinden in de algemene catalogus.

Voor sommige materialen is het de vraag of een beschrijving op itemniveau het meest urgent is. Na een pilotproject is gestart met EAD, de verbetering van de toegankelijkheid van deelcollecties met behulp van Encoded Archival Description. Om dit werk te kunnen aanpakken moesten eerst alle collecties worden geïdentificeerd. Besloten werd te beginnen met collecties waarvan de herkomst bekend is. Er zijn nu 1.068

'herkomstcollecties' onderscheiden. Samenwerking met andere bibliotheken is essentieel. De UB Leiden is ook met EAD begonnen, de Koninklijke Bibliotheek doet een pilot. Dit moet leiden tot een landelijke EAD-overleg en een landelijke EAD-redactie om de trefwoorden en andere voor de doorzoekbaarheid noodzakelijke gegevens op elkaar af te stemmen.

Metamorfoze-projecten

Metamorfoze gaat uit van conservering van hoofdzakelijk negentiende-eeuwse, door verzuring kwetsbare bibliotheekcollecties en wordt grotendeels door de overheid gefinancierd. De behandeling bestaat uit microverfilming, kleine restauraties en ompakken. Ook is sprake van digitalisering van collecties. In 2005 kon het project 'Conservering Collectie Verwey' worden afgesloten, een gemêleerde collectie van handschriftelijk materiaal met een omvang van 62 meter. Het projectplan werd al in 1997 gehonoreerd, is in 1999 daadwerkelijk aangevat en heeft derhalve een looptijd gehad van meer dan vijf jaar. Ook afgerond is project 'BNB Fase 2', boekmateriaal uit de periode 1900-1909. Het ging om 14.338 titels, waarvan er na selectie 10.709 in aanmerking kwamen voor verfilming. Onder handen zijn nog de collectie Multatuli, het eerste deel van de collectie Reveil, de collectie Witsen, en Pekedim en Amarcalim uit de Bibliotheca Rosenthaliana; andere collecties en collectie-onderdelen volgen.

Academisch Erfgoed

De UB, in het bijzonder het Universiteitsmuseum, is mede verantwoordelijk voor alle andere erfgoedcollecties van de UvA. Om het toezicht en beheer van alle collecties te verbeteren is de regeling 'Erfgoed op de werkplek' in 2005 bijgesteld.

De conservering van drie facultaire erfgoedcollecties kon worden afgerond, merendeels gefinancierd vanuit de behoudsgelden Academisch Erfgoed en begeleid door het Universiteitsmuseum.

- Een collectie van 1.882 botanische collegeplaten. Na behandeling is de gehele collectie opgenomen in de Beelddatabank botanie van de Universiteit van Amsterdam, en 1.399 platen met beschrijving én afbeelding zijn eveneens opgenomen in het Geheugen van Nederland.
- De Collectie Fonetiek, een project in samenwerking met de leerstoelgroep Fonetische Wetenschappen en het Meertens Instituut. Dit conserveringsproject is aangevangen in 2001. Ongeveer 60% van het geluidsmateriaal is gedigitaliseerd door het Meertens Instituut (1.757 stuks), en de kopieën zijn overgedragen aan de leerstoelgroep Fonetische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.
- De Collectie mr. Jaap Kunst: de inhoudelijke informatie van deze belangrijke onderzoekscollectie moest beschikbaar blijven binnen de Universiteit van Amsterdam, eventueel los van de originele informatiedragers. Was eerder al het fotomateriaal uit de Collectie mr. Jaap Kunst overgedragen aan het Universiteitsmuseum en daar beschreven, in het verslagjaar heeft het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum 442 banden (ongeveer 10%) gedigitaliseerd en kopieën daarvan beschikbaar gesteld aan de leerstoelgroep Muziekwetenschap.

Computermuseum

De collectie van het Computermuseum, die in het IWO-depot is opgeslagen, is ontsloten en beschikbaar gesteld via de OPC. Het gaat in totaal om 572 computers en computeronderdelen. Volgende stap is de ontsluiting van de onmisbare handleidingen en het documentaire materiaal.
Het bestuur van de Stichting Computer Erfgoed Nederland, waarin de Universiteit van Amsterdam participeert, heeft het rapport *Een uitgelezen collectie. Nationaal verzamelbeleid historische computers* toegestuurd aan staatssecretaris Medy van der Laan. Het rapport bevat een selectieprocedure om tot een nationale collectie computers te komen, die in een nationaal register zal worden opgenomen, en toegankelijk gemaakt zal worden via internet. Uitvoering van dit beleid is ook van belang voor de UvA-computercollectie.

Hebreeuwse drukken

De Bibliotheca Rosenthaliana heeft in de afgelopen jaren als participant voor de UvA in het Menasseh ben Israël Instituut subsidie ontvangen voor het catalogiseren van de Hebreeuwse drukken 1801-1950. Daarnaast is met hetzelfde Instituut een samenwerking aangegaan voor het doen samenstellen van een Biografisch Woordenboek Joods Nederland in de twintigste eeuw. Daarnaast worden de archieven van Henriëtte Boas en Siegfried van Praag geordend en ontsloten.

Aanwinsten - een selectie

Op vrijwel alle belangrijke verzamelgebieden zijn dit jaar aanvullingen binnengekomen, in bruikleen, als schenking, in overdracht of soms door aankoop.

Handschriften

Aan de Handschriften werden 77 nummers toegevoegd, waarvan de meeste zijn verworven door schenking.

Zeldzame en Kostbare Werken en Kerkelijke Collecties

Amsterdams drukwerk is aangekocht, waaronder veel eenbladsdrukken met unieke gelegenheidsgedichten, alsmede twee unieke zeventiende-eeuwse Bijbels.Verder is de door de heer J. Gleysteen Sr. nagelaten bibliotheek toegevoegd aan het bruikleen van de 'Doopsgezinden'.

KVB

Aan de Bibliotheek van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB) is een grote aanvulling geschonken op het archief van antiquariaat Menno Herzberger, en voorts het archief van antiquariaat Frits Knuf, en archivalia uit de Tweede Wereldoorlog van boekhandel en uitgeverij Balkema.

Cartografie

Dankzij financiële steun van de Stichting Dr. Th.J. Steenbergenfonds werd een zeer bijzonder stedenboek van Joan Blaeu aangeschaft voor de cartografische collectie. De collectie werd verder verrijkt door de overdracht van 15.000 kaarten van het voormalig Rotterdams Economisch Geografisch Instituut. Daarnaast is de collectie met ongeveer 3.000 kaarten uitgebreid, waaronder 66 bladen in een topografische reeks van Turkije.

Universiteitsgeschiedenis

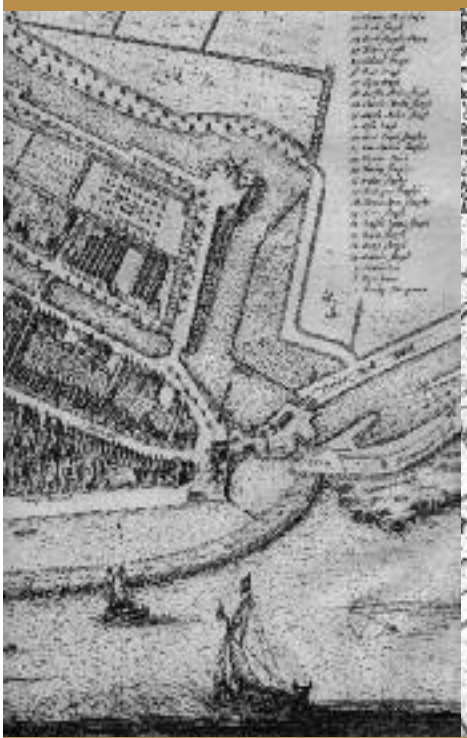
De Collectie Universiteitsgeschiedenis is dit jaar voor het derde achtereenvolgende jaar sterk gegroeid met archieven van studentenverenigingen. Daartoe zijn vijf bruikleencontracten afgesloten, namelijk met het Letterkundig Dispuutgezelschap HEBE, met PANIKH, het oudst nog bestaande meisjesdispuut van het ASC/AVSV, met het meisjesdispuut KEWAJAM, met de Biologenvereniging CONGO en met het Vrij Dispuutgezelschap ODOLEH.

Bibliotheca Rosenthaliana

De Bibliotheca Rosenthaliana wist een zeventiende-eeuws handschrift van een literaire tekst van Selomoh de Oliveyra, een bekende Amsterdams-joodse dichter, te verwerven, dat enkele jaren voor het verschijnen van de eerste gedrukte editie van 1655 was gekopieerd. De tekst, *Ayelet ahavim* geheten, is een herdichting van het Bijbel-verhaal over het offer van Izaak.

Kapitaal stedenboek van Joan Blaeu

Ook dit jaar mocht de UB zich weer verheugen in een prachtige aanwinst voor de cartografische collectie. Ditmaal was het de Stichting Dr. Th.J. Steenbergenfonds die de bibliotheek financieel te hulp schoot bij het binnenhalen van een zeldzaam tweedelig stedenboek van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden door Joan Blaeu. Het werd op woensdag 14 september jl. officieel aangeboden.
De lijvige in perkament gebonden boekdelen verkeren in een bijna ongerepte, originele staat en de Nederlandse tekst is, evenals de circa 340 kaarten, plattegronden en prenten, afgedrukt op royaal, zwaar papier. Afgezien van deze fysieke merites is dit stedenboek opmerkelijk vanwege de van gangbare edities afwijkende inhoud. Het is namelijk aangevuld met circa 90 prenten en kaarten, waarvan het merendeel pas in de nadagen van het bedrijf beschikbaar moeten zijn gekomen, in de eerste helft van de jaren 1670.
Opmerkelijk is de aanwezigheid van grote foliokaarten van de steden Edam, Purmerend en Monnickendam, die pas na 1660 kunnen zijn vervaardigd, maar die nooit een plaatsje kregen in de reguliere edities van het in 1649 vormgegeven stedenboek. Ook verrassend zijn de ingekleurde regionale overzichtskaarten die steeds aan een cluster van stadsplattegronden en hun beschrijvingen voorafgaan. Zij zijn, evenals diverse topografische en architectuurprenten, afkomstig van Nicolaas Visscher. Hetzelfde geldt voor het Zuid-Nederlandse deel, waarin bijvoorbeeld een ongebruikelijke prentenreeks opgenomen is van de Brabantse steden.
In deze vorm zijn er maar enkele, onderling afwijkende exemplaren van het stedenboek bekend. Deze late versies werden bijvoorbeeld in de gezaghebbende atlassenbibliografie Atlantes Neerlandici over het hoofd gezien. Niet ondanks, maar juist omdát de UB al diverse edities van het Nederlandse stedenboek bezit - waaronder een van de allereerste exemplaren, gesigneerd door Joan Blaeu zelf - is deze atlas niet alleen een spectaculaire, maar ook passende, zinvolle aanwinst voor de Bijzondere Collecties.

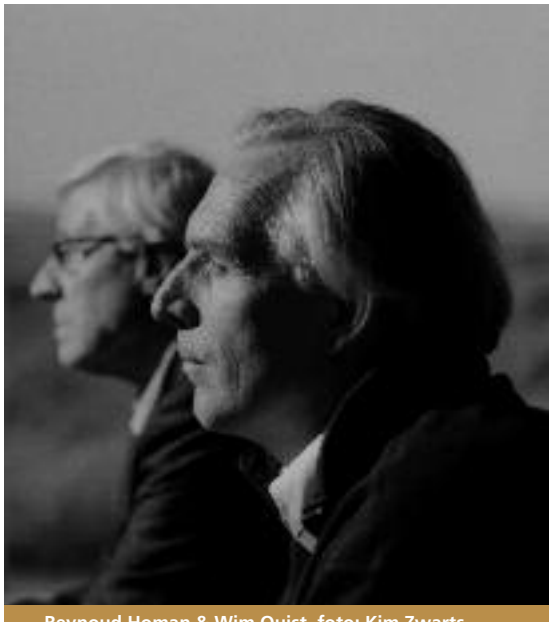
Tentoonstellingen

In de tentoonstellingszaal

- t/m 21 januari *'Geloof alleen je eigen ogen'. Frederik Ruysch (1638-1731), held van de nieuwe wetenschap.* Met veel publiciteit dankzij drie preparaten van Frederik Ruysch, in bruikleen genomen van de Kunstkamera in Sint Petersburg. Samenstelling Jozien J. Driessen-van het Reve.
- 11 februari t/m 29 april *Ontwerper & opdrachtgever.* Harry N. Sierman & Querido, Reynoud Homan & Wim Quist, Irma Boom & Paul Fentener van Vlissingen, naar aanleiding van de recente verwerving van archieven van deze actieve ontwerpers, een prachtige uitbreiding van de collectie Moderne typografie bij de Bijzondere Collecties. Over de interactie spraken ontwerpers en opdrachtgevers zelf tijdens de opening van de tentoonstelling in de Aula. Samenstelling Mathieu Lommen.
- 13 mei t/m 26 augustus *In dank aanvaard. Drie jubilerende collecties in de UBA*. Een tentoonstelling die gewijd was aan de Bibliotheca Rosenthaliana, de collectie van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap en die van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van de Geneeskunst, drie grote bruiklenen, waar de Universiteitsbibliotheek Amsterdam al meer dan een eeuw zorg voor draagt. Samenstelling Merel Baracs en anderen.
- 23 september t/m 23 december *Pennekunst. Vier eeuwen schoonschrijven in Nederland,* samengesteld door voormalig hoofdconservator en kalligrafiespecialist Ton Croiset van Uchelen.

In de galerij Bijzondere Collecties

- 1 januari t/m 31 maart *Ruim een eeuw Hollandia.* Het archief van deze uitgeverij is in 2003 geschonken aan de Bibliotheek van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak, die als bruikleen is opgenomen in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. Samenstelling Nico Kool.
- 13 mei t/m 1 november tentoonstelling naar aanleiding van het jubileum van uitgeverij De Buitenkant en naar aanleiding van de overdracht van het archief van de uitgeverij en dat van de daaraan verbonden drukkerij Jan de Jong en zetterij Chang Chi Lan-Ying.
- 10 november (t/m 31 januari 2006) *De dag is kort (Hajom katsar)*, een eerste overzicht van Nederlands-joodse ex-librissen, naar aanleiding van een bruikleenovereenkomst betreffende de Collectie Philip van Praag (1914-2000) en in het kader van een inventarisatieproject van Nederlands-joodse ex-librissen vanaf 2000. Samenstelling Frits Hoogewoud.

Reynoud Homan & Wim Quist, foto: Kim Zwarts

Jaarrekening UB in k € €

	Jaarrekening 2005	Jaarrekening 2004
in €k		
Toegekend budget	10.902	9.352
Werk in opdracht van derden	298	140
Overige inkomsten	3.351	3.744
Totale baten	**14.551**	**13.236**
Personele lasten	9.352	8.895
■ *Personeel in dienst*	*7.929*	*7.640*
■ *Personeel niet in dienst*	*1.423*	*1.279*
■ *Voormalig personeel*	*0*	*- 74*
■ *Overige personele lasten*	*0*	*50*
Overige lasten	4.558	4.162
Totale lasten	**13.911**	**13.057**
Saldo baten en lasten	**640**	**179**
Financiële baten en lasten	46	40
Bijzondere baten en lasten	0	0
Exploitatieresultaat extern	686	219
Mutatie bestemde reserve	-687	- 214
Resultaat	**0**	**5**

De Vereniging van Vrienden
van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam

De Vereniging van Vrienden van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam stelt zich ten doel de belangstelling voor de bibliotheek te bevorderen. Ook brengt zij geld bijeen voor kostbare en zeldzame werken, waarvoor het gewone budget niet toereikend is.

In 2005 hebben de leden van de vereniging, zoals gebruikelijk, uitnodigingen ontvangen voor alle officiële openingen en andere feestelijkheden in de UB. Twee keer per jaar verschijnt *Amsteldamsche bibliotheeck, de nieuwsbrief voor de Vrienden.*

Bestuur van de Vereniging

voorzitter: Ite Rümke
penningmeester: A.R.A. Croiset van Uchelen
1e secretaris: Nel Klaversma
2e secretaris: Mathieu Lommen
Arie van den Berg
Marita Mathijsen
Paul Nijhoff Asser
Florence Pieters
Nol Verhagen
Piet Witteman

Vriendenlezingen

Op 7 april gaven de grafisch ontwerpers Reynoud Homan en Irma Boom in de Doelenzaal van de UB presentaties van eigen werk. Dit naar aanleiding van de tentoonstelling *Ontwerper & opdrachtgever.* Reynoud Homan is gespecialiseerd in boekverzorging: in uitgaven op het gebied van architectuur, beeldende kunst, fotografie en vormgeving. Bekend en vaak bekroond is zijn reeks Monografieën van Nederlandse architecten (1989-98).
Irma Boom maakte in 1988 met Nederlandse postzegels 87+88 haar eerste 'best verzorgde boek'. Het bedrijfsboek dat zij in 1996 met de kunsthistoricus Johan Pijnappel voltooide voor de jubilerende onderneming SHV is inmiddels een icoon van 'Dutch Design'. Ook de herdenkingsmunt 'het Australië Vijfje' is van haar.
Voorafgaand aan de lezingen vond de Algemene Jaarvergadering plaats.

Een extra Vriendenlezing werd gehouden op 10 november en stond in het teken van de kalligrafie. Dit naar aanleiding van de tentoonstelling 'Pennekunst: vier eeuwen schoonschrijven in Nederland'. Gerard Unger verzorgde een lezing en er was een praktijkles schrijven door studenten van de Haagse Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten onder begeleiding van Erik van Blokland, net als Unger een letterontwerper van wereldnaam. Op deze drukbezochte workshop kon met speciale kalligrafieviltstiften geoefend worden.

Oefenen met kalligrafieviltstiften (foto: Mathieu Lommen)

Geschenken
In 2005 zijn mede door de Vrienden twee bijzondere werken aan de UB geschonken:

1 Handschrift van twee 17-eeuwse Hebreeuwse grammatica's.
2 Abraham Ortelius, *Nederlands Tooneel des Aardryks*; atlas met 'Additamenta' 1, 2 en 3, 1571.

Daarnaast zijn in het verslagjaar diverse werken verworven, waaronder *Yisus ordi,* het eerste Armeense boek dat in Amsterdam gedrukt is.

Colofon

Uitgave
Universiteitsbibliotheek
Singel 425
1012 WP Amsterdam

Postadres
Postbus 19185
1000 GD Amsterdam

Secretariaat
tel: 020-525 2310
e-mail: secr-uba@uva.nl
www.uba.uva.nl

Foto's
Monique Kooijmans

Vormgeving
Crasborn Grafisch Ontwerpers bno,
Valkenburg a/d Geul

Druk
Tonnaer b.v., Kelpen

Amsterdam, juli 2006

HUS

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM